

"בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'"

ראשי פרקים.

1. היחס בין המשנה בדף כ"ו ע"א – "כל השופרות כשרים", למשנה בדף כ"ו ע"ב – "שופר של ראש השנה של יעל פשוט...".
 - א. שיטת חכמי ספרד מבית מדרשו של הרמב"ן.
 - ב. שיטת תוס'.
 - ג. שיטה המחלקת בין גדרי שופר במקדש לגדרי שופר במדינה – שיטת הרש"ש.
2. זיקוק שיטתו של הרש"ש המחלקת בין מקדש למדינה.
 - א. שלושת ההבדלים שמצינו בין מצות שופר במקדש למצות שופר במדינה.
 - ב. ההבדל בין גדר מצות שופר ביובל לגדר מצות שופר בראש השנה בשיטת הרמב"ם.
 - ג. הסבר ההבדל בין דיני שופר במקדש ובמדינה לאור ההבדל בין יובל לראש השנה.
 - ד. הבנת תוספת החצוצרות במקדש כדין בציבור – השוואה לחצוצרות בתעניות, בראשי חודשים, במועדות ובמלחמה.
 - ה. "פיו מצופה זהב" – דוקא במקדש.
 - ו. שתי הבחינות של ראש השנה: יום הדין ויום המלכת ה' המתגלמות בתקיעת שופר במדינה ובמקדש.

1. היחס בין המשנה בדף כ"ו ע"א "כל השופרות כשרים", למשנה בדף כ"ו ע"ב "שופר של ראש השנה של יעל פשוט...".

הראשונים בריש פרק שלישי בראש השנה דנו ביחס בין המשנה בדף כ"ו ע"א, לבין המשנה בדף כ"ו ע"ב. במשנה בדף כ"ו ע"א שנינו:

"כל השופרות כשרים חוץ משל פרה מפני שהוא קרן. אמר ר' יוסי: והלא כל השופרות נקראו קרן, שנאמר: 'במשוך בקרן היובל'".

במשנה הזו לא מצינו הגבלת השופר לסוג מסוים, אלא שת"ק הוציא את הפרה כחריגה, וכן לא מצינו הגבלת השופר לצורה מסוימת. לעומת זאת במשנה בדף כ"ו ע"ב מצינו הגבלה בשני התחומים הן בסוג והן בצורה, וז"ל המשנה בע"ב:

"שופר של ראש השנה של יעל, פשוט, ופיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר. ובתעניות בשל זכרים, כפופין, ופיהן מצופה כסף, ושתי חצוצרות באמצע. שופר מקצר וחצוצרות מאריכות שמצות

היום כחצוצרות. שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות. ר' יהודה אומר: בראש השנה תוקעין בשל זכרים, וביובלות בשל יעלים".

מקור אמוראי נוסף מצינו בדברי ר' אבהו בגמ' בדף ט"ז ע"א וגם בו דנו הראשונים:

"אמר ר' אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקב"ה: תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני".

בראשונים מצינו שתי גישות עיקריות: האחת המתיחסת לשתי המשניות כחידה אחת בהן מצויה מחלוקת מרובעת – שיטת תוס'. הגישה השנייה ראתה במשנה הראשונה דיון ברובד הדאורייתא, ואילו במשנה השנייה דיון ברובד הדרבנן – שיטת הרמב"ן ובית מדרשו. אולם אם נתבונן בנושא שתי המשניות נמצא שהמשנה הראשונה דנה בשופר בלבד, ואילו המשנה השנייה עוסקת בתאור השופר במקדש, ואם כן אפשר לנקוט בדרך שלישית שישנו חילוק בין שופר המקדש לשופר המדינה. אכן מצאתי שהרש"ש נקט בדרך זו, אולם דרך זו טעונה הסבר מדוע מצות שופר במקדש שונה מן המדינה. בשיעור הזה בעיקר נעסוק בזיקוק הדרך השלישית המחלקת בין המקדש למדינה, ואת שאר הדרכים נזכיר רק בקיצור.

א. שיטת חכמי ספרד מבית מדרשו של הרמב"ן.

הרמב"ן בדרשתו בפרק ו' סכם את שיטתו, וז"ל: "נמצא עכשיו שלש מדות בשופר, כל השופרות כשרין בדיעבד בין פשוטין בין כפופין חוץ משל פרה שהיא קרן, לכתחילה מצוה בכפופין, ופרשו בירושלמי כדי שיכופו לבם לתפילה, ובכל הכפופין תוקעין, ומצוה מן המובחר בשל איל, והוא מן הכפופין, לזכרון של העקידה, ומ"מ כל השופרות כשרין ולא הקרנות שהן עצם אחד כמו שפרשנו, שהפירוש הזה אמת ויציב ויפה, יחלוק עליו מי שיחלוק ויודה בו מי שיודה".

הרשב"א והריטב"א בחידושיהם נקטו אף הם בגישתו של הרמב"ן, שהמשנה הראשונה עוסקת ברובד הדאורייתא, אולם נחלקו עליו בגדר המשנה השנייה ודברי ר' אבהו. הרשב"א איננו מחלק בין דין המשנה ודברי ר' אבהו, ולשניהם הוא קורא מצוה מן המובחר. הריטב"א אומנם חלק בין שלושת המדות אלא שבניגוד לרמב"ן, שהגדיר את דברי ר' אבהו כמצוה מן המובחר, הגדיר הריטב"א את דברי ר' אבהו כמנהג, ברם ברור שכולם נקטו באותה גישה המחלקת בין דאורייתא לדרבנן.

ב. שיטת תוס'.

תוס' בסוד"ה "של יעל" מגיע למסקנה שדיני המשנה בע"ב מעקבים, ואם כן יוצא לשיטתם שישנן ארבע דעות: ת"ק – כל השופרות כשרים חוץ משל פרה. ר' יוסי – מכשיר אפילו של פרה. ת"ק של המשנה בע"ב – של יעל פשוט. ר' יהודה – בראש השנה בשל זכרים כפופים, וביובל בשל יעלים.

ניתן לומר שזו גם שיטת הרמב"ם בפרק א' ה"א, אולם בפירוש המשניות לא משמע כך, ואין רצוני להאריך בשיעור זה בבירור שיטת הרמב"ם, ושיטתו עדיין צ"ע.

ג. שיטה המחלקת בין גדריו שופר במקדש לגדריו שופר במדינה שיטת הרש"ש.

במבט ראשון הרמב"ן בדרשתו בפ"ו נקט בגישה השלישית, המבארת שהמשנה בע"א עוסקת בדיני שופר במדינה ואילו המשנה בע"ב עוסקת בתאור מצות שופר במקדש. וז"ל שם: "...אבל שופר שבמקדש שהיא מצוה שלכתחילה היה של יעל פשוט ולא פליגא ארישא כלל. דכולא הך מתני' מצוה הנוהגת במקדש קתני, כדקאמר' נמי ופיו מצופה זהב ושתי חצוצרות וכל' שכל אלו אינן עיכוב אלא מצוה דמקדש נינהו וכן כולה דמקדש קתני'". אולם ברור שהרמב"ן לא נקט בדרך השלישית, שהרי בסכמו את שיטתו באותו פרק בדרשתו סיכם כנ"ל שלוש מידות בשופר ולא חילק בין מקדש למדינה, ואם כן ההסבר בדעת הרמב"ן שבמקדש בודאי נהגו את דין הלכתחילה, ולכן המשנה בע"ב המתארת את מצות שופר במקדש עוסקת ברובד הלכתחילה, ולא ברובד הדאורייתא בו עוסקת המשנה בע"א.

הרש"ש נקט בגישה השלישית, וז"ל: "במשנה ופיו מצופה זהב ופרש"י בשל מקדש. הן בגמ' לקמן לא מצינו זה אלא לענין חצוצרות ושופר. ואולי כאן ס"ל ז"ל מדקאמר הש"ס סתמא ר"פ ב"ש סבר למיעבד כמתני' ולא ציין בפרט על דינא דחצוצרות ושופר וגם רבא א"ל סתם לא אמרו כו' משמע ליה דקאי גם אזה, והא דמייתי תנ"ה ושם ליתא אלא דינא דחצוצרות ושופר י"ל דהכי מייתי כיון דחזינן דבחד דינא דמתניתין אף דקתני סתמא מ"מ איירי דוקא במקדש א"כ נוכל לומר דגם דין השני במקדש דוקא. והשתא דאתינא להכי י"ל דגם הא דנקט של יעל ופולוגתת ר"י ומימרא דר' לוי ג"כ במקדש איירי. וכ"מ לישנא דר"י בברייתא היו תוקעין. אבל בגבולין כל השופרות כשרין חוץ משל פרה כבמתני' דלעיל וא"ש מה שגמגמו התוס' בסתירת שתי המשניות הללו".

הרש"ש מפרש שכל שלושת הדינים של המשנה: של יעל פשוט, פיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדים, מהוים דינים המיוחדים את מצות שופר במקדש ולא רק תאור של מצות שופר הנעשית כהלכתה ברמת הלכתחילה כרמב"ן. אומנם הרש"ש איננו מבאר מדוע דין פיו מצופה זהב וסוג השופר וצורתו נאמרו דוקא במקדש, שהרי ביחס לדין שילוב החצוצרות עם השופר הגמ' מביאה מקור מדוע צריך דוקא במקדש. בהמשך ננסה לבאר את גידרם של שלושת הבדלי הדינים בין מצות שופר במקדש למדינה.

2. זיקוק שיטתו של הרש"ש המחלק בין מקדש למדינה.

א. שלושת ההבדלים שמצינו בין מצות שופר במקדש למצות שופר במדינה.

במשנה (כ"ו, ע"ב) שנינו בשלשה דינים:

א. "שופר של ראש השנה...ופיו מצופה זהב", מבאר רש"י על אתר: "בשל מקדש קאמר", וכן משמע גם בדרשת הרמב"ן בפרק ו', כאשר הרמב"ן רוצה להוכיח שהמשנה עוסקת בתאור מצות שופר במקדש הוא מביא את דין פיו מצופה זהב כראיה. בספר "יום תרועה" מתקשה מנין לרש"י שדין זה נאמר דוקא במקדש¹.

1. "...וק' מנ"ל הא הלא בגמ' לא אמרו בשל מקדש קאי אלא לענין חצוצרות מדכתיב בחצוצרות וקול שופר וכו' וי"ל דרש"י נפקא ליה מדחזינן דשופר דר"ה פיו מצופה זהב ושל תעניות מצופה כסף

- ב. "שופר של ראש השנה... ושתי חצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר". רק ביחס לדין זה מצינו דיון מפורש בגמ' המבאר מדוע דין זה נאמר דוקא במקדש, וז"ל הגמ' בדף כ"ז ע"א: "רב פפא בר שמואל סבר למיעבד עובדא כמתניתין. אמר ליה רבא: לא אמרו אלא במקדש. תניא נמי הכי: כמה דברים אמורים במקדש, אבל בגבולין מקום שיש חצוצרות – אין שופר, מקום שיש שופר – אין חצוצרות. וכן הנהיג ר' חלפתא בציפורי ור' חנניא בן תרדיון בסכני. וכשבא דבר אצל חכמים אמרו: לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד. אמר רב, ואיתימא ר' יהושע בן לוי: מאי קראה, דכתיב: 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', 'לפני המלך ה' הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר, אבל בעלמא – לא".
- ג. "שופר של ראש השנה של יעל פשוט... ר' יהודה אומר: בראש השנה תוקעין בשל זכרים, וביובלות בשל יעלים". בתווכ בין דעת ת"ק לדעת ר' יהודה מופיע דין "פיו מצופה זהב" ותוספת החצוצרות, וממילא מוסכרת מאוד דרכו של הרש"ש שגם דין זה יחודי למקדש.

ב. ההבדל בין גדר מצות שופר כיוכל לגדר מצות שופר בראש השנה בשיטת הרמב"ם.

בחמישה מקומות באר הרמב"ם שגדרה של מצות שופר אינה התקיעה אלא השמיעה:

- א. סה"מ מצות עשה ק"ע: "היא שצונו לשמוע קול שופר ביום הראשון מתשרי, והוא אומרו יתעלה: 'יום תרועה יהיה לכם'".
- ב. מנין המצות בתחילת הלכות שופר: "לשמוע קול שופר באחד בתשרי".
- ג. בריש הלכות שופר: "מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה שנאמר: 'יום תרועה יהיה לכם'".
- ד. בפרק א' הלכה ג' תוך כדי באורו מדוע התוקע בשופר גזול יצא, וז"ל: "שופר הגזול שתקע בו יצא שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, אע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע (יצא) ואין בקול דין גזל".
- ה. בתשובות הרמב"ם²: "שאלה – מה ההבדל בין 'לשמוע קול שופר' ובין 'על תקיעת שופר'. התשובה – ההבדל ביניהם גדול מאוד וזה שהמצוה המחויבת אינה התקיעה, אלא שמיעת התקיעה, והיוצא מזה, שאילו היתה המצוה המחויבת היא התקיעה, היה חייב כל אדם מן הזכרים לתקוע, כמו שחייב כל אדם ואדם לישוב בסוכה וליטול לולב, והשומע שלא תקע, לא היה יוצא ידי חובתו, כגון אם סתם אוזניו תכלית הסתימה ותקע, היה יוצא משום שתקע, ואין הדבר כן. אלא המצוה היא השמיעה לא התקיעה,

ושקיל וטרי בגמ' מ"ש התם בזהב ומ"ש הכא בכסף ומשני התורה חסה על ממונם של ישראל, והך טעמא דהתורה חסה רגיל התלמוד בכמה דוכתי לומר בעניני כלי המקדש שהם באים מתרומת הלשכה ובהך שייך לומר התורה חסה, אבל אם מתניתין איירי בשופר שתוקעין בו השתא בבתי כנסיות דאינם באים משל תוקע לא שייך האי טעמא דממונו הוא וכל שעה שירצה יכול למוכרו, וכיון שכן מתוך לפול הגמ' נפקא לי' לרש"י דבשל מקדש קאמר". אולם גם ה"יום תרועה" לא באר מהו מקור הדין ומנין לגמ' שרק בשופר של מקדש פיו מצופה זהב. ברם אם נבאר שהמשנה כולה עוסקת במקדש שאלת ה"יום תרועה" מופקעת, ברם בצדק הקשה ה"יום תרועה" על רש"י מפני שרש"י בודאי איננו סובר שכל המשנה עוסקת במקדש, ולדידו סוג השופר וצורתו אינו יחודי למקדש.

2. מהדורת בלאו כרך א' סימן קמ"ב, ובמהדורת פריימן סימן ע"ח.

ואין אנו תוקעין, אלא כדי לשמוע כמו שהמצוה היא ישיבת הסוכה, לא עשיתה, ואין אנו עושין, אלא כדי לישב, ולכן נברך 'לישב' ולא נברך 'לעשות', ונברך 'לשמוע קול שופר' ולא נברך 'על תקיעת שופר'."

בניגוד לגדרה של מצות שמיעת שופר בראש השנה, בשלושה מקומות מגדיר הרמב"ם את מצות שופר ביוכל בתקיעה ולא בשמיעה:

א. סה"מ מצות עשה קל"ז: "היא שצונו לתקוע בשופר בעשרה מתשרי משנה זו לקרא דרור לעבדים ולצאת כל עבד עברי לחרות ביום העשירי מתשרי, והוא אומרו יתעלה: 'והעברת שופר תרועה' וגו' ואמר: 'וקראתם דרור'. והנה התבאר ששנה היובל לראש השנה לתקיעות ולברכות... וידוע כי התקיעה ההיא היא ביוכל אמנם לפרסם החרות ושהוא מן ההכרזה, והוא אמרו: 'וקראתם דרור בארץ לכל יושביה' בארץ הנזכרת, ואין ענינה כענין תקיעת ראש השנה כי היא זכרון לפני ה' וזהו להוציא את העבדים."

ב. במנין המצות בריש הלכות שמיטה ויובל: "לתקוע בשופר בעשירי לתשרי כדי לצאת עבדים חפשי'."

ג. בפרק י' הלכות שמיטה ויובל ה"י: "מצות עשה לתקוע בשופר בעשירי לתשרי משנת היובל. ומצוה זו מסורה לבית דין תחילה שנאמר: 'והעברת שופר תרועה' וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע שנאמר: 'תעבירו שופר' וכו'..."

ה"לחם משנה" ריש הלכות שופר והרדב"ז בתשובותיו (ח"ה סימן אלף ת"ל) אכן הסיקו שגדר המצוה ביוכל גם התקיעה ולא רק השמיעה, ברם נחלקו האם יחיד שלא שמע תקיעת בית דין יוצא בתקיעת חבריו, ואכמ"ל בנקודה זו.

אם נתבונן בדברי הרמב"ם בספר המצוות נראה שהוא מחלק מחלק מהותי בין אופי מצות שופר בראש השנה שהוא זכרון, לתקיעת שופר ביוכל שענינה הכרזה. כתוצאה מזה ניתן להבין מדוע ביוכל מצוה זו מסורה לבית דין תחילה שהרי הוא המכריז, בניגוד לראש השנה שהגדרת המצוה היא זכרון, וזכרון הוא ענין פרטי לכל יחיד.

לאור זה מובן גם מדוע גדרה של המצוה בראש השנה היא השמיעה ואילו ביוכל היא התקיעה, מפני שחובת ההכרזה עיקרה על בית דין והיא בתקיעה, וכך הבין ה"לחם משנה", וז"ל: "וני"ל... דמ"מ כיון דאמרינן בדיובל דמצוה זו מסורה לבית דין תחילה כדכתב שם רבינו, א"כ משמע דב"ד מצווין לתקוע והתקיעה היא עיקר המצוה, משא"כ בראש השנה שלא נמסרה התקיעה לב"ד."

נמצאנו למדים שמצוה המוטלת על הציבור היא התקיעה, ואילו מצוה על היחיד בראש השנה לזכרון היא השמיעה.

ג. הסבר ההבדל בין דיני שופר במקדש ובמדינה, לאור ההבדל בין יובל לראש השנה.

גידרה של מצות שופר במקדש דומה למצות שופר ביוכל. מצות שופר במקדש מוטלת על הציבור ולא על היחיד, וממילא גידרו של הרובד הנוסף שנוסף על מצות שופר במקדש הוא תקיעה ולא רק השמיעה. לאור זה אפשר להבין מדוע במדינה, שגידרה של מצות שופר אינה אלא שמיעה, אין משמעות לא לסוג השופר ולא לצורתו, ואילו במקדש יש משמעות גם לסוג וגם לצורה. לפי דברי הרמב"ם בתשובתו השופר ומעשה התקיעה אינם אלא תנאי לקיום המצוה, ואם כן ברור מדוע הדבר היחיד שמעכב הוא שם שופר, אולם במקדש שנוסף רובד נוסף והוא מצות תקיעה על הציבור בדומה

ליובל, גידרה של המצוה היא תקיעה, ולכן כאשר יש משמעות למעשה התקיעה לא רק כתנאי יש משמעות לצורה ולסוג, אולם יש להעיר שגם אם לא נאמץ את הרחבת הרש"ש גם לסוג ולצורה, נשארים דברינו שרירים וקיימים ביחס לחצוצרות ולפיו מצופה זהב לחלק מן הראשונים.

יש להעיר שברור שכל דברינו אינם בהסבר שיטת הרמב"ם, שהרי הרמב"ם צמצם את מצות שופר גם בגבולין רק לקרן הכבש הכפוף, אולם השתמשנו ביסוד החילוק בשיטת הרמב"ם בין גידרה של מצות שופר בראש השנה ובין היובל, והרחבנו אותו גם למצות שופר במקדש.

אולם בגמ' בדה"ב ע"ב לפי ביאור רש"י, משמע שצורת השופר איננה קשורה למקדש, אלא לדרך עבודת ה' בראש השנה, וז"ל הגמ':

"א"ר לוי: מצוה של ר"ה ושל יוה"כ - בכפופין, ושל כל השנה - בפשוטין. והתנן: שופר של ראש השנה של יעל פשוט? הוא דאמר כי האי תנא דתניא: ר' יהודה אומר: בראש השנה היו תוקעין בשל זכרים כפופין, וכיובלות בשל יעלים. ... במאי קמיפלגי? מר סבר: בראש השנה - כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, וביום הכפורים - כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי. ומר סבר: בראש השנה - כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי, ובתעניות - כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי."

רש"י על אתר מבאר: "כמה דכייף איניש - בתפלתו פניו כבושין לארץ טפי עדיף, משום 'היו עיני ולבי שם' (מלכים א', ט') הלכך בראש השנה דלתפלה ולהזכיר עקידת יצחק בא, בעינן כפופין. ויובלות שהן לקרוא דרור בעינן פשוטין וגזירה שוה לית ליה: כמה דפשיט טפי עדיף - משום 'נשא לבבנו אל כפים' (איכה ג') הלכך בראש השנה בפשוטין דלתפלה הוא, ודיום הכפורים נמי משום דשווייה בגזירה שוה..."

הירושלמי על אתר, אף הוא התמקד בתפלה בביאור הצורך בכפוף, וז"ל:

"א"ר יונה: כדי שיכופו את לבם בתפילה"

אולם אפשר לבאר את שורש המחלוקת, האם עדיף כפוף או פשוט, כמחלוקת בגדר המלכת ה' בראש השנה. מ"ד הסובר: "כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי", סובר שתקיעת שופר מבטאת את כפיפותו של בשר ודם למלכו של עולם, בבחינת מדרגת ה"צדיק" הכובש את יצרו. ומ"ד הסובר: "כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי", מבאר את גידרה של תקיעת השופר כהתאחדות בשר ודם עם מלכו של עולם, בבחינת מדרגת ה"ישר" שמישר רצונו עם רצונו של השם יתברך.

ד. הבנת תוספת החצוצרות במקדש כדין בציבור השוואה לחצוצרות בתעניות, בראשי חודשים, במועדות ובמלחמה.

לעיל נקטנו בדרך שהרובד הנוסף של מצות שופר במקדש מוקדה הוא במצוה על הציבור, ולאור זה בארנו את ההבדל בין גרדי השופר במקדש לגדרי השופר מחוץ למקדש. ננסה להתבונן בפרשית החצוצרות בספר במדבר פרק י'.

"וידבר ה' אל משה לאמר. עשה לך שתי חצוצרות כסף והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות. ... ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החנים קדמה ותקעתם תרועה שנית ת המחנות. ... ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החנים קדמה ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החונים תימנה תרועה יתקעו למסעיהם. ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו. ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדרתיכם. וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעתם בחצוצרת וזכרתם לפני אלקיכם ונושעתם מאויביכם. וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצוצרות על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני ה' אלקיכם".

בתחילת הפרשה הצווי למשה: "עשה לך", "והיו לך", אולם מיד אחר כך התורה מגדירה את תקיעת משה רבינו כדין בציבור: "ותקעתם תרועה", ולכאורה התורה היתה צריכה לכתוב "ותקעת תרועה", שהרי החצוצרות אינם אלא של משה רבינו. במדרש תנחומא על אתר יחסו את החצוצרות דוקא למשה רבינו, וז"ל המדרש:

"עשה לך משלך. עשה לך, לך אתה עושה ואין אתה עושה לאחר. אתה משתמש בהן ואין אחר משתמש בהן, תדע לך שהרי יהושע תלמידו של משה לא נשתמש בהן אלא בשופרות... ולא תאמר יהושע בלבד אלא משה רבינו עצמו עד שהוא בחיים נגזו. אמר רבי יצחק: הרי זה שמשה אומר כשהוא בא להפטר מן העולם אמר - הקהילו אלי את כל ראשי שבטיכם, והיכן היו החצוצרות, שלא היה אומר להם תקעו בהן ויתכנסו אלי. אלא שעד הוא בחייו נגזו. אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי: לקיים מה שנאמר: 'אין שלטון ביום המות'. הוי עשה לך שתי חצוצרות, לך אתה עושה ואין אתה משתמש בהן כל ימי חיך. דבר אחר - עשה לך אתה משתמש בהן שאתה מלך...".

בהמשך הפרשה ביחס לתקיעה על הקורבנות וביחס למלחמה התורה מתארת את התקיעה כדבר ציבורי: "ותקעתם".

חצוצרות משה היו לשעתם, אולם התורה נתנה תחליף לחצוצרות משה, והם - חצוצרות בני אהרן הכהנים, שהם "חקת עולם". בפסוק העוסק בחצוצרות בני אהרן ישנו קושי: שהרי היה צריך לכתוב: "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו להם לחקת עולם לדרתיכם", התורה כותבת: "והיו לכם לחקת עולם לדרתיכם".

לענ"ד עיקרם של החצוצרות נועדו לציבור. משה רבינו מלך ולכן שייכות אליו החצוצרות, שהרי כל עניני המלוכה יסודם בציבור. יש להרחיב את הדיבור על נשמתו הכללית של משה רבינו השקול כנגד שישים ריבוא, וממילא החצוצרות הפרטיות של משה רבינו כמוהם כחצוצרות הציבור שהרי משה שקול כנגד כל ישראל, ואי"ה אקדיש שיעור שלם שיעסוק במשה רבינו, ואכמ"ל.

בגמ' מצינו דיון האם כהנים שלוחי דרחמנא או כהנים שלוחי דידן, ולמעשה אפשר לראות שתי בחינות אצל הכהנים: האחת - כהנים שלוחי דרחמנא, והבחינה השניה - כהנים שלוחי דידן. כהנים תוקעים כשליחי כנסת ישראל. ברמב"ם בספר המצוות מצינו במצוות עשה השייכות למקדש שני נסוחים: האחד - "צונו" אע"פ שהמבצעים היחידים הם הכהנים, לדוגמא מצוות עשה כ"ח: "היא שצונו להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד". וישנן מצוות

שהרמב"ם מגדירם באופן יחודי על הכהנים, לדוגמא מצות עשה כ"ה: "היא שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד...". את מצות תקיעת הכהנים בחצוצרות מגדיר הרמב"ם במצות עשה נ"ט: "היא שצונו לתקוע בחצוצרות במקדש עם הקרבת הקרבן מקרבני המועדות...".

לכאורה צריך לתמוה מדוע הכהנים מצווים על תקיעת החצוצרות במקדש על הקורבנות והרי תפקיד השירה מוטל על הלויים. נלענ"ד שיש הבדל בין שירת הלויים שאינו אלא שרות במקדש לבין תקיעת החצוצרות שהוטלו על הציבור והכהנים כשלוחי כנסת ישראל תוקעים. הלויים אינם אלא משרתים בבית ה' ולא שליחי כנסת ישראל, וממילא לא שייכת אליהם מצות תקיעת החצוצרות.

אם כנים דברינו ברור מדוע בתקיעת שופר בראש השנה במקדש נוספו החצוצרות, שהרי תקיעת שופר במקדש מוטלת על הציבור ולא על היחיד כפי שבארנו. בהמשך נבאר מה משמעותה של תקיעת המקדש המוטלת על הציבור.

ה. "פיו מצופה זהב" דוקא במקדש.

רש"י ועוד ראשונים צמצמו את דין "פיו מצופה זהב" רק למקדש כנ"ל. ננסה לבאר מדוע דוקא במקדש ישנו דין "פיו מצופה זהב". הגמ' בדף כ"ז ע"א דנה בדין "פיו מצופה זהב", וז"ל הגמ':

"ופיו מצופה זהב. והתניא: ציפהו זהב במקום הנחת פיו - פסול. שלא במקום הנחת פיו - כשר! אמר אביי: כי תנן נמי מתניתין שלא במקום הנחת פה תנן".

לכאורה קשה מדוע המשנה מצריכה את ציפוי הזהב דוקא בפיו? נלענ"ד לאור הנ"ל שדין תקיעה במקדש גדרו הוא תקיעה ולא רק שמיעה, ולכן יש משמעות לסוג השופר וצורתו, כמו כן ישנו דין של "זה אלי ואנוהו" - התנאה לפניו במצוות המתיחס למעשה המצוה, ומכיון שמעשה המצוה בתקיעת המקדש מתקיים בפיו ולא רק בשמיעה לכן הצריכו דוקא שפיו יהיה מצופה זהב. לתקיעת שופר מחוץ למקדש אין גדר של מעשה מצוה, וממילא לא שייך "זה אלי ואנוהו" ביחס לשופר שאיננו אלא רק תנאי, ולכן גם אם השופר גזול יוצא ידי חובה כנ"ל (יש מקום לדון בגדר "זה אלי ואנוהו", ברם אכמ"ל).

ו. שתי הבחינות של ראש השנה: יום הדין ויום המלכת ה' המתגלמות בתקיעת שופר במדינה ובמקדש.

הרמב"ם בפרק ג' בהלכות תשובה ה"ד מבאר את טעמה של תקיעת שופר: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ועזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה...". תקיעת שופר של ראש השנה אותה מתאר הרמב"ם עיקר קיומה בשמיעה המרעידה את הלב ומזכירה לו את בוראו, ועיקרה נובע מראש השנה כיום דין בו נפתחים הספרים ונכתבים אם

לחיים אם למוות, מאידך יש בחינה אחרת לראש השנה כיום המלכת הקב"ה, וממילא יש בחינה אחרת לתקיעת שופר בראש השנה והיא המלכת ה'. נלענ"ד שעיקר תקיעת שופר העוסקת בהמלכת ה' נעשת במקדש. הרובד הנוסף של תקיעה במקדש מקויים במקום השכינה, בחצר המלכות, בה ממליכים את ה' למלך על כל הארץ. הגמ' מצמצמת את דין החצוצרות רק למקדש, והפסוק שהיא מביאה עוסק בהמלכת הקב"ה: "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'".

למלכות משה רבינו יש בחינה של מלכות ה' – "משה אמת ותורתו אמת", ולכן נאמר: "עשה לך", "והיו לך", חצוצרות המיוחדות למשה רבינו כמגלם את מלכות ה' בעולם.